

О.І. ЛИННИК, к.е.н., доцент

О.М. БОНДАРЕНКО, асистент

Н.Б. ТОКАР, асистент

ГАРМОНІЗАЦІЯ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ НА МІЖНАРОДНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ: СКЛАДНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В Україні запроваджені міжнародні стандарти фінансової звітності!

Цю подію керівники українських підприємств, а також спеціалісти бухгалтерських служб очікували декілька років.

12.05.2011 року український парламент вніс зміни до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», за якими з 1 січня 2012 року «публічні акціонерні товариства, банки, страховики, а також підприємства, які здійснюють господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, складають фінансову звітність і консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами»[1].

В цьому законі також вказано, що підприємства, які не увійшли до цього списку, можуть самостійно визначати доцільність застосування міжнародних стандартів для складання фінансової звітності.

Решта вітчизняних підприємств, насамперед, малі та середні, будуть вести облік та складати фінансову звітність за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

У зв'язку з впровадженням міжнародних стандартів виникла потреба в удосконаленні системи бухгалтерського обліку на державному рівні з метою підвищення її ефективності та забезпечення українського бізнесу всіма необхідними інструментами.

За останній час розроблено низку нормативних документів, що регламентують правила переходу на міжнародні стандарти. Один з таких –

Лист Нацбанку, Міністерства фінансів і Служби статистики України від 7.12.2011г. [2]. У цьому документі вказуються терміни переходу українських підприємств на міжнародні стандарти фінансової звітності, порядок розкриття інформації у фінансових звітах.

Перехід на міжнародні стандарти вимагає значних фінансових, організаційних, людських ресурсів. Застосування міжнародних стандартів - це не данина моді, а вимога часу. Вважається, що перехід на міжнародні стандарти здатний змінити бачення бізнесу.

Потреба у наявності єдиної «мови бізнесу», як традиційно називають бухгалтерський облік, обумовлена розвитком міжнародної торгівлі, транснаціональних корпорацій, глобалізацією фінансових ринків. Фінансова звітність компаній різних країн є різною, що обумовлено соціальними, економічними і політичними факторами. Такі розбіжності ускладнюють аналіз інформації та прийняття управлінських рішень. На протязі останніх десятиліть в світі приділяється пильна увага до питань стандартизації обліку і звітності.

На рис. 1 зображено види стандартів фінансового обліку, що існують у міжнародній практиці.

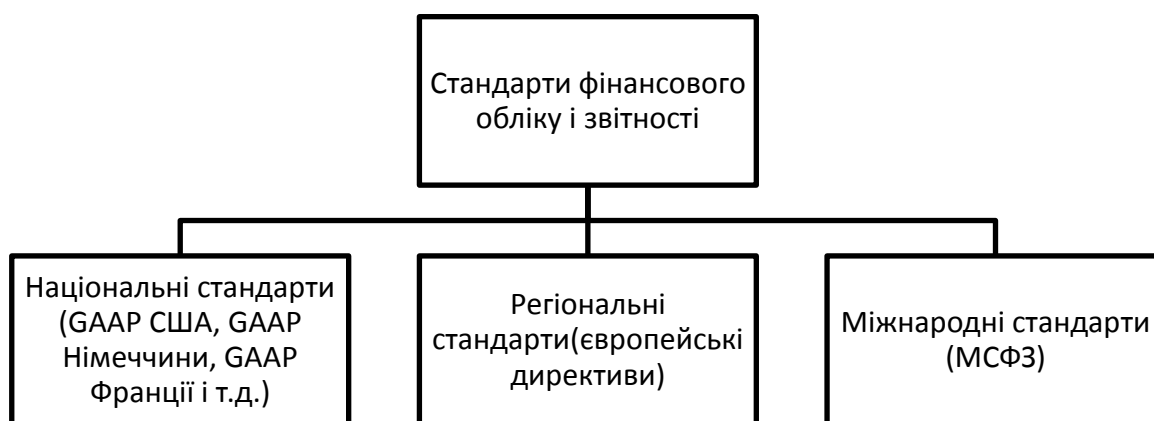

Рисунок 1 - Стандарти фінансового обліку,що існують у міжнародній практиці

На сьогодні в світовій практиці обліку склалися дві найбільш розповсюджені системи стандартів: американські стандарти бухгалтерського обліку (GAAP) і міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ).

Термін **"GAAP"** (Generally Accepted Accounting Principles) перекладається як загальноприйняті правила обліку, тобто, виходячи з його змісту, можна говорити про GAAP будь-якої країни: GAAP США, GAAP Великобританії, GAAP ФРН, GAAP Франції і т.д. Разом з тим GAAP - це усталена аббревіатура назви американських стандартів, тобто при використанні терміну **"GAAP"** необхідно пам'ятати, що без вказівки країни GAAP трактуються як американські стандарти, при наявності специфікації країни - як її національні стандарти.

Розробкою GAAP займаються:

1. Американський Інститут Сертифікованих Незалежних Бухгалтерів (American Institute of Certified Public Accountants – AICPA).

2. Комітет зі Стандартів Фінансового Обліку (Financial Accounting Standards Board – FASB). Окрім Загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку FASB також видає інтерпретацію принципів, які являють собою модифікацію чи уточнення існуючих стандартів. Інтерпретація принципів має силу стандартів.

3. Державна комісія з бухгалтерського обліку – Governmental Accounting Standard Board (GASB). Займається державною звітністю та звітністю місцевого значення.

На сьогодні багато компаній, які працюють на міжнародному ринку, використовують систему бухгалтерського обліку GAAP. Ця система розповсюджена в США та в деяких інших країнах. Без її знання жоден з найдосвідченіших бухгалтерів не може бути прийнятий на роботу у велику компанію. Зростанню популярності GAAP сприяв той факт, що одним з найбільш перспективних ринків вважається американський. А оскільки США застосовують дану систему бухгалтерського обліку, то й компаніям, бажаючим співпрацювати з цією країною, необхідно було перейти на GAAP.

Однак дуже скоро стало зрозумілим, що задля ефективного розвитку світового ринку потрібна єдина система бухгалтерської звітності, яка має максимальну подібність з усіма існуючими в світі системами. Вона отримала назву **міжнародні стандарти фінансової звітності**, скорочено МСФЗ.

Розробкою МСФЗ займається Рада з Міжнародних стандартів фінансової звітності (РМСФЗ) – International Accounting Standards Board (IASB), яка була заснована у 1973 р. Раду представляє 9 країн, вона складається з 14 членів, 12 з яких працюють на постійній основі.

Члени Ради призначаються **підкувальниками**, які досліджують ефективність її роботи, займаються пошуком джерел фінансування, санкціонують бюджет Ради. Підкувальники представляють різні регіони (6 членів - з Північної Америки, 6 - з Європи, 4 - з країн Тихоокеанського регіону, 3 - з інших регіонів) і включають в себе спеціалістів бухгалтерської професії, міжнародних організацій, користувачів і упорядників фінансової звітності.

Основні завдання **Консультаційної ради** зі стандартів це: консультування Ради з пріоритетних напрямків, інформування її щодо застосування міжнародних стандартів та щодо громадської думки відносно здійснюваних проектів.

Комітет з інтерпретацій міжнародної фінансової звітності відповідає за розробку інтерпретацій зі застосування міжнародних стандартів.

Основні завдання Ради з міжнародних стандартів фінансової звітності це: розробка єдиних високоякісних стандартів, які забезпечують прозорість і порівнянність фінансової звітності для прийняття економічних рішень учасниками світових ринків капіталу та іншими користувачами; сприяння практичному застосуванню даних стандартів та зближенню національних та міжнародних стандартів звітності.

Міжнародні стандарти фінансової звітності носять рекомендаційний характер і в багатьох випадках дозволяють використання альтернативних підходів до вирішення різноманітних облікових проблем.

Останнім часом змінилися основні пріоритети діяльності РМСФЗ. На сьогодні міжнародні стандарти також активно впливають на розвиток національних систем бухгалтерського обліку та звітності.

До 2001 року Рада з міжнародних стандартів фінансової звітності (тоді вона мала назву Комітет) випускала стандарти під назвою IAS (International Accounting Standards). У 2001 році РМСФЗ приступила до розробки бухгалтерських стандартів, які були позначені як IFRS (International Financial Reporting Standards). Оновлені стандарти почали застосовуватися з 2003 р.

Міжнародні стандарти фінансової звітності можна умовно поділити на три частини:

- 1) концептуальні основи підготовки і подання фінансової звітності (Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements);
- 2) власне стандарти (IAS, IFRS);
- 3) інтерпретації стандартів (IFRIS, SIC).

Концептуальні основи підготовки і подання фінансової звітності, при тому, що вони не є власне стандартами, відіграють принципово важливу роль. **По-перше**, вони визначають принципи (концепції), згідно яких повинна бути складена фінансова звітність підприємств. **По-друге**, вони є теоретичною основою існуючих і розроблюваних стандартів та їх інтерпретацій.

Власне стандарти визначають підходи до рішення різних облікових проблем, регламентуючи правила і процедури відображення в обліку та звітності господарських засобів і операцій підприємств.

За допомогою застосування інтерпретацій розробляють рішення зі спірних питань застосування міжнародних стандартів. Наприклад, Інтерпретація 1 регламентує порядок використання методів розрахунку вартості запасів (середньозважена вартість, ФИФО, ЛИФО), дозволених МСФЗ 2 для запасів різного типу. На сьогодні діє більш ніж 30 Інтерпретацій.

Слід відмітити, що МСФЗ знаходяться в процесі постійних змін: розробляються нові стандарти, змінюються діючі. В найближчий час

передбачається переробити практично усі діючі стандарти. В планах роботи РМСФЗ є розробка нових стандартів і внесення змін у вже діючі стандарти.

Спочатку розповсюдження міжнародних стандартів відбувалося достатньо повільно. Багато держав хотіли зберегти свої власні принципи фінансової звітності, розглядали їх як невід'ємну частину національної гідності, традицій й суверенітету. З початком нового тисячоліття картина різко змінилася.

На сьогодні систему міжнародних бухгалтерських стандартів розглядають, передусім, як систему європейських стандартів. Така позиція пояснюється тим, що з 2005 року в ЄС міжнародні стандарти прийняті в якості обов'язкових для публічних компаній.

Дослідження свідчать, що більшість країн або безпосередньо застосовують МСФЗ, або їх національні стандарти на них базуються. Вони є відправною точкою для багатьох країн, що розвиваються, які створюють національні стандарти, наприклад, для Китаю, інших країн Азії, Центральної Європи, СНД.

Міжнародні стандарти прийняті багатьма фондовими біржами, у тому числі й Лондонською, Франкфуртською, Римською, Амстердамською, Гонконгською, Цюрихською. МСФЗ поступово стають обов'язковою умовою обігу цінних паперів на світових ринках капіталів.

На сьогоднішній день застосування МСФЗ дозволене у більш ніж 100 країнах. Очікується, що їх кількість буде невпинно зростати.

Незважаючи на тріумфальний хід МСФЗ Європою та світом, існують серйозні проблеми із сприйняттям цих стандартів. Так, директор асоціації АССА Аллен Блевітт заявив, що МСФЗ «є настільки важкими, що більшість керуючих директорів вже не можуть розібратися в бухгалтерії своїх підприємств». Проти використання МСФЗ виступили також деякі англійські компанії.

Міжнародні стандарти звинуватили в тому, що вони сприяли завищенню прибутку і дивідендів підприємств, що призвело до фінансової кризи.

Зараз зберігаються істотні розбіжності між правилами ведення обліку учасниками ринку. Такі розбіжності створюють серйозні перепони для подальшого розвитку ринків капіталу. Ключову роль у цьому відіграє американська Комісія з цінних паперів і бірж (SEC). SEC (The US Securities and Exchange Commission) вимагає, щоб компанії, які бажають отримати доступ до американського ринку капіталу, складали фінансову звітність у відповідності до Загальноприйнятих правил бухгалтерського обліку США – GAAP. Вважається, що допоки фондові ринки США залишаються важливою частиною ринку капіталів, міжнародні правила обліку, які не відповідають американським стандартам, будуть безкорисними.

Останнім часом зроблені значні кроки до вирішення цієї проблеми.

Наприкінці 90-х років 20 століття Комітет з МСФЗ проголосив ідею конвергенції GAAP і МСФЗ. Суть конвергенції полягає в усуненні розбіжностей між існуючими стандартами бухгалтерської звітності з метою надання їм однакового вигляду.

В 2002 році Головний орган стандартизації США - Рада зі стандартів фінансового обліку (FASB) підписує з IASB Меморандум про взаєморозуміння. Мета меморандуму – конвергенція US-GAAP і системи стандартизації IAS-IFRS.

У 2006 році FASB і IASB визначили Дорожню карту конвергенції, у якій був визначений попередній термін її закінчення – 2013 рік.

З 2007 року в США звіти, складені згідно МСФЗ, визнаються повністю і допускаються до подання в SEC. За оцінками аналітиків, таке рішення дозволило європейським компаніям зекономити приблизно 2,5 млрд. євро.

Після світової фінансової кризи лідери G20 (Великої двадцятки) зажадали від FASB і IASB якнайскорішого прийняття глобальних стандартів бухгалтерського обліку.

В 2008 р. Рада з міжнародних стандартів фінансової звітності і американський Комітет з стандартів фінансової звітності уклали Меморандум про взаєморозуміння, у якому підтвердили свою прихильність до ідеї створення

єдиної системи стандартів. В рамках цього Меморандуму Американська Комісія з цінних паперів і бірж заявила про свої плани до 2014 року перевести американську фінансову систему на МСФЗ.

Однак, судячи з усього, конвергенція двох глобальних систем бухгалтерської стандартизації «пробуксовує», терміни зсуваються. Причиною є те, що американські бухгалтери знаходяться в глухій опозиції до впровадження МСФЗ, вони не бачать реальних переваг в МСФЗ, які засновані на принципах і досить часто не дають детальної відповіді на більшість практичних питань.

У лютому 2011 р. SEC знов відклала терміни впровадження МСФЗ у американську звітність, цього разу – на 2015-2016 рр. Серед супротивників МСФЗ є багато відомих американських компаній, наприклад, Boeing Inc, Pepsico Inc, McDonalds Inc. Їх менеджери вважають, що перехід на МСФЗ буде пов'язаний з великими витратами супроти занадто малої вигоди. Однак, керуючись інтересами користувачів звітності SEC йде шляхом збіжності стандартів і продовжує дослідження питання впровадження МСФЗ.

На думку спеціалістів [3], без американського визнання МСФЗ навряд чи стануть по-справжньому «міжнародними» стандартами.

Після вивчення переваг і недоліків переходу США на МСФЗ, дослідники прийшли до висновку, що в подальшій бухгалтерській глобалізації можливі три сценарію [3]:

1. GAAP, як і раніше, залишаться основною діючою системою стандартизації в Америці.

2. МСФЗ будуть прийняті, але для американських фірм будуть введені додаткові вимоги щодо розкриття фінансової інформації.

3. Розвиток отримає система Міжнародних GAAP (M-GAAP).

Звідси випливає, що про беззаперечне прийняття МСФЗ американцями сьогодні мова не йде.

Українська МСФЗ-інтеграція, як виглядає, відбувається у дуже важкі для МСФЗ часи.

Адаптація законодавства України до законодавства ЄС є зовнішньоекономічним обов'язком України, який наша держава взяла на себе

згідно угоди про партнерство між Україною та ЄС і його державами-членами. В зв'язку з цим перехід національної системи бухгалтерського обліку і складання звітності згідно до міжнародних стандартів стає вимогою часу.

Спеціалісти відмічають, що перехід учасників фінансового ринку на МСФЗ підвищить рівень довіри інвесторів до якості інформації про результати господарської діяльності українських підприємств. Крім того, прийняття запропонованих змін дозволить адаптувати «бухгалтерське» законодавство України до законодавства Європейського Союзу.

Деякі бухгалтери в Україні можуть сприймати втілення міжнародних стандартів фінансової звітності безпосередньо як додаткове навантаження, тому що, як правило, втілення чогось нового пов'язане з додатковою роботою. Проте переваги складання фінансових звітів за МСФЗ набагато перевищують труднощі, пов'язані з їх впровадженням.

Країни, які прийняли МСФЗ, свідчать про збільшення міжнародних та внутрішніх інвестицій і взагалі відмічають зріст та укріплення ринкової економіки.

Переваги використання фінансових звітів, складених за МСФЗ, такі:

- а) об'єктивність, порівнянність та відповідність потребам користувачів фінансової звітності, складеної за МСФЗ;
- б) задоволення потреб користувачів фінансової звітності завдяки активному підходу Ради з МСФЗ до відстеження змін цих потреб;
- в) полегшення процесу гармонізації стандартів і, таким чином, підвищення порівнянності і «прозорості» незалежно від країни або галузі;
- г) сприяння підвищенню довіри і зрозумілості серед іноземних користувачів;
- г) доступ до міжнародних ринків капіталу.

Таким чином, застосування МСФЗ українськими підприємствами в значній мірі буде сприяти входженню нашої країни на міжнародні ринки капіталу, а також підвищить рівень прозорості їхньої фінансової звітності.

Вважається, що головна перевага МСФЗ полягає в тому, що вони виконують роль міжнародної мови в бізнес-середовищі, до якої, як до єдиного формату спілкування, прагне діловий світ.

Слід наголосити на тому, що при переході на міжнародні стандарти фінансової звітності необхідно буде вирішувати цілу низку проблем. Серед них – розробка методичних рекомендацій з використання міжнародних стандартів фінансової звітності; удосконалення первісної облікової документації; видання учбово-методичної літератури; підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації спеціалістів в області бухгалтерського обліку; переробка учбових програм у вищих навчальних закладах та ін.

Список літератури: 1. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» //Відомості Верховної Ради України. –.2011.–. № 45. – ст.484. 2. Лист Національного банку, Міністерства фінансів і Державної служби статистики України від 7.12.2011г. «Про використання Міжнародних стандартів фінансової звітності». 3. Чалий І. БуХХХоблік для дорослих. МСФЗ-трансформація. Управління прибутком. Податки. – Х.: Фактор, 2011. – 400с. 4. Голов С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади і коментарії. К., 2011.– 840с.